

**Задания олимпиады
по предмету «Язык саха как государственный»
Республиканский этап. 2023-2024уч/г.
Финал. 10 класс**

I. Понимание устной речи. Суть задания заключается в полном понимании текста и улавливании смысла. В конце текста даются 5 вопросов по содержанию текста. Максимальный балл –10. Учуттал аахпытын кэннэ ыйытыктарга суругунан эппиэттээ.

Ыйытыктар (вопросы):

1. Хаххан тас дьүһүнэ хайдабый?
2. Хаххан кыһырдабына хайдах буоларый?
3. Хаххан хараба тоҕо уоттанарый?
4. Хаххан хайдах бултууруй?
5. Кэпсээни истэн баран тугу өйдөөтүн?

II. Лексико – грамматический тест и тестовые задания. За каждый правильный ответ- 5 баллов. Максимальный балл за данное задание – 50.

1) Вставьте пропущенную букву. Сөптөөх буукубанан ситэр.

Кыһын кырдыа...ас бу үчүгэйн:

Кылыгырата тыаһа...а тон тэти...нэри.

Чэлг...н салгыны эбирийэн,

Чэпч... түстүм тэтимирэ.

2) Составьте слова(имя сущ.) с исконно якутскими звуками(5слов). Подчеркните. Дьин сахалыы 5 дорҕоону туттан 5 тылы толкуйдаа. Аннынан тарт.

3) Подчеркните все члены предложения. Этии чилиэннэрин аннынан тарт.

Атырдыах ыйыгар кырысабыт анныгар ийэ барабыай оҕолорун саҥа таһаарбыта. Үөрэх дьыла саҕаланна.

4) Укажите правильно части речи. Саҥа чаастары таба ый.

- 1) Ыйар-кэрдэр-----а)ахсаан аат
- 2) Эн-мин-----б) даҕааһын аат
- 3) Халлаан күөх-----в) аат тыл
- 4) Тойон ыннырыа-----г) туохтуур
- 5) Иккилии-биирдии-----д) солбуйар аат

5) Поставьте существительное в форме единственного и множественного числа. Аат тылы биир уонна элбэх ахсаанна уларыт.

Күн сарданалара хаар үрдүгэр кылабачыһаллар, араас өннөрүнэн күлүмүрдүү оонньуулар. Куобах туохтан барытыттан куттанар.

6) Образуйте имя числительное. Ахсаан ааты үөскэт.

100; 1111; 110.177; 8/3; 5-6.

7) Образуйте антонимы. Онтуоньуму үөскэт.

Мөлтөх, сытыы, дэлэй, ночноот, эбии.

8) Образуйте синонимы. Синиэньими үөскэт.

Судургу, муода, араас, сүрүн, улуу.

9) Дополните пословицы. Өс хоһооннору ситэр.

Саҥа доҕор... урукку доҕор ордук. Ким доҕор..... ол дьоллоох. Ким үлэлиир, ол Сүрүбэ суох ... сүбэлээх. Күн сири сырдатар, ... киһини.

10) Переведите. Тылбаастаа.

Веко, локоть, ступня, позвоночник, мизинец.

III. Понимание письменной речи .

1. Прочитайте текст. Ответьте на вопросы письменно. Тиэкиһи көрөн олон соруудабы толор. Максимальный балл за задание составляет 10 баллов.

Ньургуһун – саас эрдэ тон буору тобулан үүнэр, хаар анныттан аан бастакынан тахсар дьикти сибэкки. Бу сибэкки алааска, халдыайы быарыгар үүнэр. Ньургуһун икки араастаах. Бүлүү өрүс сүннүгэр чэрэниилэ күөх өннөөх үүнэр, илинни улуустарга – саһархай. Ньургуһун сибэккитэ биэс эминньэхтээх, биир сиртэн тахсар сарайбыт түүнү санатар сэбирдэхтээх.

Бу – олус кэрэ, “Кыһыл кинигэ” кирибит сибэкки. Ньургуһун – үчүгэй эмчит. Сибэккитин эмин дьайыыта күүстээх буолан сэрэнэн туттуллуохтаах. Эмкэ туттаары сибэккитэ ситэ аһылла илигинэ ыам ыйыгар хомуллар. (Галина Иванова)

• ЗАДАНИЯ (СОРУДАХТАР):

1. Антонимнарын суруй. Найдите антонимы. *Анныттан, күүстээх.*
2. Саҥа чаастарын быһаар. Определите части речи. *Дьикти, бу.*
3. Бэриллибит тыл ситимигэр бэлиэтэммит тыллар уратыларын быһаар. Определите в словосочетаниях отличительные черты выделенных слов. *“Кыһыл кинигэ”, халдыайы быарыгар.*

4. Тизкистэн үөскээбит даҕааһын ааттары бул, олохторун, сыһыарыыларын ый. Найдите имена прилагательные образованные из других частей речи.
5. Этиини чилиэнинэн ырыт, аннынан тарт, этии тутулуунан уратытын суруй. Разбор по членам предложения. Напишите характеристику предложения. *Бу сибэкки алааска, халдьаайы быарыгар үүнэр.*

IV. Письменная речь.

1. Переведите текст на якутский язык. Тизкиһи тылбаастаа. (10б.)

В старину предок кангаласцев бежал, оказывается, от войны. В пути у него кончились припасы, и он лежал, помирая от голода. Это было в весеннюю пору. В то время, когда он так лежал, умирая от голода, потому что не смог добыть что-либо охотой и не нашел съедобных растений, на небе появились гуси. Вдруг неведомо откуда прилетел орел и сбил для этого человека одного гуся. Он взял того гуся, поел, набрался сил, смог охотой добывать себе пропитание. Поэтому считается, что орел стал божеством-спасителем для родоначальника кангаласцев, умиравшего от голода.

В прежние времена, когда я был еще ребенком, старухи, увидев орла, говорили: "Господин орел летает - наше божество". В таких случаях старые люди вспоминали, как он стал для них божеством, добыв гуся для погибавшего их предка. Они запрещали убивать орла, иначе он, мол, будет мстить.

V. Составление текста. Составление текста на якутском языке. Максимальный балл-10б. (7-10 предложений).

Тема «Мой любимый фильм...» («Мин сөбүлүүр киинэм»).